

“IMPACT OF INFORMATION TECHNOLOGY ON BANKING BUSINESS, AN ANALYTICAL STUDY”

Dr. Rekachand Ganpat Gongale

Associate professor, PG Commerce Department, Nabira Mahavidyalaya, Katol

ABSTRACT

Due to the Information Technology known in Banking business, mainly using internet, extranet and intranet etc. in Banking, through electronics, Banking and their customers complete all their transactions using computer and do all the records of paperless transaction in computer

All the computers in the country or the world are connected by internet so any person in the country can contact the bank from any location, pay, withdraw, transfer money, tasks are completed on time, there is more transparency in the transaction, valuable time of customers is not wasted, employee on Work stress is reduced, search farm inspection is faster, less staff and more profit etc.

Information technology has made the banking process faster and more reliable than ever before and the maintenance and retrieval of documents and records has become faster and easier. Technology creates competition in competitive industries and provides better customer service. That is, information technology has had a positive effect on the lucrative business.

Overall, information technology has made the financial services more convenient, efficient and personalized and has led to significant growth and progress in the banking industry.

KEYWORDS: Information Technology, Banking, E-Banking, Electronics, Digital Computer, Mobail Phone, Internet, Deta, ATM, Blakchain, Kriptocurancy

प्रस्तावना:

आधुनिक युग हे माहिती तंत्रज्ञानाचे युग आहे. माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्र हे मुख्यता बुद्धी या भांडवलावर आधारित असून संगणक प्रशिक्षित मानवी भांडवल भारतात मोठ्या प्रमाणावर उपलब्ध आहे. भारतीय संगणक अभियंत्यांनी वेगवेगळे बदलणारे संगणक तंत्रज्ञान आत्मसात केले असून जागतिक माहिती तंत्रज्ञान बाजारपेठेत एक वेगळा ठसा उमठवला आहे.

भारतातील निर्मित क्षेत्रातील उद्योग बँकिंग सेवा, विमा क्षेत्र, यांच्यासाठी सुद्धा माहिती तंत्रज्ञानामुळे सुधारण्यास मदत झाली आहे. टेलिमेडीसीन यासारख्या आरोग्य सुविधा ग्रामीण आणि दुर्गम भागात जलद उपलब्ध करून देण्यासाठी माहिती तंत्रज्ञानाची भूमिका महत्वपूर्ण आहे.

1991 मध्ये आर्थिक उदारीकरणानंतर भारतीय अर्थव्यवस्था अधिकाधिक वेगवान ग्राहककेन्द्री बाजार पेठेत बदलत चालली आहे. क्रयक्षक्तीच्या संदर्भात विचार करायचा झाला तर 3.666 ट्रिलीयन डॉलर अमेरिकी डॉलरच्या स्थूल राष्ट्रीय उत्पादन असणारा भारत, अमेरिका, चीन आणि जपानच्या सर्वात मोठी अर्थव्यवस्था असणारा देश आहे.

सेवा आणि उत्पादन क्षेत्राच्या वाढत्या विकासांमुळे या क्षेत्रासाठी तज्ञांचा तुटवडा भासू लागला आहे. माहिती तंत्रज्ञान आणि माहिती तंत्रज्ञान आधारित क्षेत्रात येत्या काही काळात चार लाख तर वित्तीय सेवा क्षेत्रात एक लाख लोकांना रोजगार मिळण्याची शक्यता आहे.

माहिती तंत्रज्ञान एक तांत्रिक क्षेत्र आहे. ज्यामध्ये इलेक्ट्रॉनिक्स उपकरणे आणि संगणक तंत्रज्ञानाचा वापर किंवा अभ्यास सामाविष्ट आहे. यामध्ये डेटा

एक्स्चेंज, डेटा फेरफार, डेटा स्टोरेज, डेटा वितरण इत्यादीसाठी संगणक आधारित प्रणालीचा वापर केला जातो.

माहिती तंत्रज्ञानामध्ये कॉर्पोरेशन किंवा उद्योगामध्ये संगणक आणि तंत्रज्ञान संबंधित कामाचा संपूर्ण स्पेक्ट्रम समाविष्ट असतो. माहिती तंत्रज्ञानाच्या या विषाल क्षेत्रात ई-बँकिंग, ई-व्यवसाय, ई-पुस्तके इत्यादी असे अनेक प्रकारचे व्यवसाय आहेत जे लोक करू शकतात.

माहिती तंत्रज्ञानाचे शिक्षणहि त्याचप्रमाणे खूप पसंत केले जाते. त्यामध्ये अधिकोषीय व्यवसाय हा सुद्धा माहिती तंत्रज्ञानावर अवलंबून आहे. भारतीय अर्थव्यवस्थेत विदेशी बँकांच्या प्रवेशामुळे बँकिंग क्षेत्रात अधिकच स्पर्धा वाढली आहे त्यामुळे ग्राहकांना त्वरित व कार्यक्षम सेवा पुरविण्याकरीता बँकांच्या माहितीचे सुरक्षितपणे जतन करून ठेवण्यासाठी, बँकामधील कामाची पुनरावृत्ती टाळण्यासाठी, बँकामध्ये कार्यक्षम अंतर्गत नियंत्रण व्यवस्था उभारण्यासाठी, अनावश्यक कागदपत्र जतन करण्यापासून सुटका करून घेण्यासाठी, बँकेच्या खर्चात आणि जमेच्या वापरामध्ये बचत करण्यासाठी बँक प्रयत्नशील असून त्याकरिता आधुनिक तंत्रज्ञानाची मदत रोजच्या व्यवहारात घेतली जाते. त्यादृष्टीने रोजच्या व्यवहारात बँक व्यवसायात आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर होऊ लागल्याने ई-बँकिंग, ऑनलाइन बँकिंग, इंटरनेट बँकिंग या विषयाच्या अभ्यासाची आवश्यकता भासली म्हणून हा विषय शोध पत्रिकेसाठी घेतला आहे.

संशोधनाची उद्दिष्टे:

1. माहिती तंत्रज्ञानाविषयी अभ्यास करणे.
2. ई-अधिकोषीय व्यवहाराबाबत अभ्यास करणे.

3. ऑनलाईन आणि मोबाईल बँकिंग व्यवहाराचा अभ्यास करणे.
4. अधिकोषीय व्यवहारावर माहिती तंत्रज्ञानाचा झालेल्या परिणामांचा अभ्यास करणे.

गृहीतकृत्य (उपकल्पना):

1. अधिकोषीय व्यवसायामध्ये माहिती तंत्रज्ञानाचा अवलंब केल्यामुळे ग्राहकांच्या वेळेची बचत होऊन ग्राहकांच्या सेवेच्या दर्जामध्ये वाढ झाली आहे.
2. अधिकोषीय व्यवसायावर माहिती तंत्रज्ञानाचा सकारात्मक परिणाम झाला आहे.

अभ्यास पद्धती:

संशोधकाने "अधिकोषीय व्यवसायावर माहिती तंत्रज्ञानाचा परिणाम, एक विश्लेषणात्मक अध्ययन" हा विषय अभ्यासला आहे. या शोध निबंधासाठी विश्लेषणात्मक संशोधन पद्धतीचा अवलंब करण्यात आलेला असून तथ्य संकलन पद्धतीतील दुयम स्त्रोताचा वापर करण्यात आला आहे.

माहिती तंत्रज्ञान म्हणजे काय ?

माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्र प्रामुख्याने बुद्धी व ज्ञान या भांडवलावर आधारित असून ज्यामध्ये इलेक्ट्रॉनिक्स उपकरणे आणि संगणक तंत्रज्ञानाचा अभ्यास समाविष्ट आहे. जसे डेटा एक्स्चेंज, डेटा फेरफार, डेटा स्टोरेज, डेटा वितरण, हॉर्डवेअर, सॉफ्टवेअर, सर्व्हर, ऑफरेंटिंग सिस्टम, एप्लिकेशन इत्यादी साठी संगणक आधारित प्रणालीचा वापर केला जातो.

माहिती तंत्रज्ञानामध्ये कॉर्पोरेशन किंवा उद्योगामध्ये संगणक आणि तंत्रज्ञानासंबंधी कार्याची संपूर्ण माहिती आहे. यामध्ये संगणक भाषा सर्व्हर संगणक तंत्रज्ञानाचा वापर करणाऱ्या प्रत्येक व्यवसायाचा आणि कामाचा डेटा हाताळणे आणि ऑनलाईन काम करणे या सारख्या कामाचाही समावेश आहे. जर आपण थोडक्यात याचा अर्थ लावला तर संगणक तंत्रज्ञानाद्वारे डेटाची देवाण-घेवाण करणाऱ्या प्रत्येक श्रमाला माहिती तंत्रज्ञान असे संबोधले जाते.

माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्र:

माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्र आणि माहिती तंत्रज्ञान कंपनी या संकल्पना समान बाबी दर्शवितात. संगणकाशी संबंधित सर्व सेवा व नोक-या माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्रातील किंवा माहिती तंत्रज्ञान कंपनीशी संबंधित असून सॉफ्टवेअर, एप्स, वेबसाईट, इंटरनेट भाषा इत्यादीचा अभ्यास माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्रांतर्गत पूर्ण केले जातात. उदा. Google चा विचार केला तर ते माहिती तंत्रज्ञान कॉर्पोरेशनच्या श्रेणीत येते. आणि स्वतःचे विविध सॉफ्टवेअर तयार करते. माहिती तंत्रज्ञान उद्योग फार मोठा असून नेटवर्क, तंत्रज्ञान आणि इतर सेवा प्रदान करणा-या असंख्य व्यवसायाद्वारे सेवा दिली जाते.

विविध व्यवसाय त्याच्या स्वतःच्या संगणक नेटवर्क उत्पादनाचे उत्पादन आणि विपणन करतात. या व्यवसायातील सर्व कर्मचारी माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्रात काम करणारे म्हणून वर्गीकृत आहेत. उदा. वेबसाईट डेझायनर किंवा डिजिटल मार्केटिंग मधील एक्झिक्युटिव्ह माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्रा अंतर्गत येतात.

माहिती तंत्रज्ञानामुळे मानवी वर्तनात अनेक बदल झाले आहेत. माहिती तंत्रज्ञानामुळे असंख्य नवीन नवीन शोधामुळे आपण आपल्या दैनंदिन जीवनात अनेक सुविधांचा आनंद घेत आहोत. इंटरनेटसह आज आपल्यासाठी उपलब्ध असलेल्या असंख्य साधनाव्यतिरिक्त आरोग्य सेवेच्या क्षेत्रात व शैक्षणिक क्षेत्रातही अनेक बदल झालेले दिसतात. बँकिंग क्षेत्रात सुद्धा अनेक बदल झालेले दिसून येतात.

एकंदरीत माहिती तंत्रज्ञानाच्या उपयोगाची चर्चा केली तर आधुनिक जगात आपल्यासाठी वरदान आहे असे म्हणता येईल.

माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्राचा अधिकोषीय क्षेत्रावर फार मोठ्या प्रमाणावर प्रभाव पडला आहे. डिजिटल बँकिंग आणि मोबाईल ॲप्सद्वारे ग्राहकांना कधीही कोठेही बँकिंग सेवा मध्ये सोयीस्कर प्रवेश प्रदान केला आहे. माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्रामुळे व्यक्तिगत सेवा आणि चॅटबॉक्सच्या त्वरित समर्थनाद्वारे ग्राहकांचा अनुभव वाढविला आहे. त्यामुळे जलद व्यवहार, जलद कर्ज मंजुरी आणि कार्यरत खर्च कमी झाला आहे. प्रगत सुरक्षा उपाय आणि फसवणूक प्रतिबंध तंत्रामुळे ग्राहकांमध्ये विश्वास निर्माण झाला आहे. एकूणच तंत्रज्ञानाने अधिकोषीय क्षेत्रामध्ये क्रांती घडवून आणली असून अधिकोषीय क्षेत्र हे जगातील सर्वात रोजगार निर्मिती क्षम उद्योग आहे.

दैनंदिन जीवनात पैसा महत्वाचा असतो. वेळेच्या लवचीकतेमुळे ग्राहकाला ते सोपे आणि सोयीचे वाटत असल्याने व्यवहाराचे नवीन बँकिंग उद्योगात तंत्रज्ञानामुळे विविध तांत्रिक प्रगती झाली आहे. ई-बँकिंग किंवा इंटरनेट बँकिंग ही महत्वाची कार्यप्रणाली आहे. या कार्यप्रणालीमुळे व्यक्तीला तसेच बँकेला दैनंदिन कार्य करण्यास अगदी सरळ व सोपे झाले असून वेळेची बचत झाली आहे.

ई-बँकिंग:

ई-बँकिंग म्हणजे इलेक्ट्रॉनिक्स बँकिंग होय. बँकेमध्ये न जाता इंटरनेटच्या मदतीने बँकिंगच्या व्यवसायातील सर्व कार्ये आणि व्यवहार इलेक्ट्रॉनिक्सच्या माध्यमातून संपन्न करणे म्हणजे ई-बँकिंग होय. ई-बँकिंग मध्ये अधिकोष व त्यांचे ग्राहक आपल्या सर्व प्रकारच्या व्यवहाराची पूर्तता करण्यासाठी इलेक्ट्रॉनिक्स पद्धतीचा उपयोग करतात.

ई-बँकिंगमध्ये प्रामुख्याने इंटरनेट, एक्स्ट्रानेट आणि इंट्रानेट इत्यादीचा वापर केला जातो. बँकांच्या दैनंदिन व्यवहारात कागदपत्रे किंवा खातेवहीच्या ऐवजी संगणकाचा उपयोग केला जातो. बँकेचा व्यवहार कागदपत्र विरहित असतो. व्यवहाराच्या सर्व नोंदी संगणकामध्ये केल्या जातात. देशातील किंवा जगातील सर्व संगणक इंटरनेटने जोडले जातात. त्यामुळे देशातील कोणतीही व्यक्ती कोणत्याही स्थानावरून इंटरनेटद्वारे बँकशी संपर्क साधू शकतो. ग्राहक पैसे भरणे, पैसे काढणे, पैशाचे हस्तांतरण करणे इत्यादी सर्व व्यवहार इंटरनेटद्वारे करू शकतात. म्हणून ई-बँकिंग म्हणजे माहिती तंत्रज्ञान आणि इलेक्ट्रॉनिक्स तंत्रज्ञान यांच्या सहाय्याने बँकेचे संपूर्ण व्यवहार संपन्न करणे होय.

माहिती तंत्रज्ञानाचा बँकिंग उद्योगावर लक्षणीय परिणाम झाला आहे. बँकिंग कार्यप्रणाली आणि ग्राहकांच्या परस्पर संवादाच्या विविध पैलूमध्ये परिवर्तन झाले आहे. माहिती तंत्रज्ञानाचा अधिकोषीय क्षेत्रावर परिणाम करणारे काही मार्ग येथे दिलेले आहेत.

9. ऑनलाईन बँकिंग व मोबाईल बँकिंग:

माहिती तंत्रज्ञानाने ऑनलाईन बँकिंग प्लॅटफॉर्म विकसित करण्यात आले असल्यामुळे ग्राहकांना अधिकोषीय सेवांमध्ये प्रवेश करणे शक्य झाले आहे. ज्यामुळे इंटरनेटद्वारे विविध प्रकारचे व्यवहार करणे अगदी सोपे झाले आहे. ग्राहक आता खात्यातील शिल्लक तपासणे, निधी हस्तांतरण करणे, बिल भरणे, कर्जासाठी अर्ज करणे, खात्याचे व्यवस्थापन करणे इत्यादी.

मोबाईल आणि मोबाईल एप्लिकेशनच्या आगमनाने अधिकोषीय क्षेत्रामध्ये क्रांती घडून आली आहे. मोबाईल बँकिंग ही अधिकोषाद्वारे प्रदान केलेली सेवा आहे. जी अधिकोषीय ग्राहकांना मोबाईल फोन, स्मार्टफोन, टॅबलेट इत्यादी वापरून ग्राहकांना आर्थिक व्यवहार करण्यास मदत करते. मोबाईल

बँकिंग ॲप्स ग्राहकांना खूप माहत्वाचे कार्य करण्यास मदत करतात. जसे की खात्यातील शिल्लक तपासणे, शोधन करणे, फोटो काढून धनादेश जमा करणे, रिअल टाइम सूचना प्राप्त करणे, निधी हस्तांतरण करणे इत्यादी मोबाईल बँकिंग वापरकर्त्याला कधीही कुठेही बँक व्यवहार करण्यास मदत करते. मोबाईल बँकिंगने ग्राहकांसाठी सोई आणि सुलभता मोठ्या प्रमाणात वाढवली आहे. त्याचप्रमाणे NEFT, RTGS, IMPS, UPI, धनादेश इत्यादीचा वापर करून ऑनलाईन निधी हस्तांतरण करता येतात.

२. इलेक्ट्रॉनिक्स निधी हस्तांतरण:

माहिती तंत्रज्ञानाने देशांतर्गत व आंतरराष्ट्रीय या दोन्ही खात्यामधील निधीचे इलेक्ट्रॉनिक्स पद्धतीने निधी हस्तांतरणाचा व्यापक वापर सोप्या पद्धतीने केला आहे. ज्यामुळे खाते आणि संस्थांमध्ये पैसे हस्तांतरण जलद, अधिक कार्यक्षम आणि किफायतशीर केले जाते. इलेक्ट्रॉनिक्स वायर ट्रान्सफर, ऑटोमेटेड क्लिअरिंग हाऊसेस, रिअल टाइम पेमेंट, जसे की Google pay, phone pay, डिजिटल वलेट्स या पद्धतीचा उपयोग करून अधिकोषीय व्यवहार केले जातात.

३. एटीएम आणि सेल्फ सर्व्हिस किर्यास्त:

माहिती तंत्रज्ञानामुळे ऑटोमेटेड टेलर मशीन (ATM) मागील काही काळापासून सुरु आहे. परंतु माहिती तंत्रज्ञानाने त्याची कार्यक्षमता सतत सुधारली आहे. अधुनिक ATM आता चेक जमा करणे, निधी हस्तांतरण करणे आणि इतर खाते सेवा प्रदान करणे, रोख रक्कम काढणे, शिल्लक चोक्शी करणे आणि इतर मूलभूत अधिकोषीय सेवेसाठी ग्राहकांना चोविसतास प्रवेश मिळतो. त्याचप्रमाणे बँकांमध्ये स्वयंसेवा किऑस्क देखील सुरु करण्यात आले आहे. जसे की त्वरित कार्ड जारी करणे, चेक प्रिंटिंग आणि दस्तऐवज पडताळणी इत्यादी त्यामुळे ग्राहकांना नियमित व्यवहार स्वतंत्रपणे करता येतात.

४. डिजिटल पेमेंट आणि वलेट्स:

माहिती तंत्रज्ञानाने डिजिटल पेमेंट पद्धती आणि मोबाईल वलेट्स चा प्रसार सक्षम केला आहे ज्यामुळे ग्राहकांना त्यांचे स्मार्टफोन, टॅब्लेट्स किंवा उपयोगात येणारे इतर साधने वापरून खरेदी करता येतात. डिजिटल या तंत्रज्ञानाने रोख आणि धनादेशावरील अवलंबित्व कमी करून क्रेडिट कार्ड, डेबिट कार्ड, कॉन्टॅक्ट लेस पेमेंट, नियर फिल्ड कम्युनिकेशन (NFC), मोबाईल पेमेंट आणि पिअर-टू-पिअर पेमेंट ॲप्स, QR code स्कॅनिंग किंवा बँक खात्याची माहिती साठविणारे ॲप्स या सारख्या पर्यायांनी लोकप्रियता मिळविली आहे त्यामुळे ग्राहकांना व्यवहार करण्यासाठी अधिक सोयीस्कर आणि सुरक्षित मार्ग उपलब्ध झाले आहेत.

५. डेटा विश्लेषण आणि कृत्रिम बुद्धिमत्ता:

अधिकोषीय क्षेत्र प्रगत विश्लेषण आणि कृत्रिम बुद्धिमत्ता तंत्रज्ञानाचा फार मोठ्या प्रमाणावर वापर करते. यामध्ये ग्राहक डेटाचे विश्लेषण करण्यासाठी, नमुने शोधण्यासाठी, जोखीमीचे मूल्यांकन करण्यासाठी आणि व्यवसायासंबंधी मिळालेल्या माहितीच्या आधारे निर्णय घेण्यासाठी उपयोग करतात. कृत्रिम बुद्धिमत्ता सक्षम चॅटबॉक्स ग्राहकांच्या चोक्शी हाताळण्यासाठी आणि वयक्तिक साहाय्य प्रदान करण्यासाठी करतात.

६. वर्धित सुरक्षा उपाय:

अधिकोषीय क्षेत्रामध्ये माहिती तंत्रज्ञानामुळे सुरक्षित व्यवहार करण्याकरिता विविध चांगल्या उपायांचा विकास झाला आहे. मल्टी फॅक्टर प्रमाणीकरण, बायोमेट्रिक ओळख, जसे की बाटांचे ठसे, चेहर्यावरील ओळख, एनक्रिप्शन तंत्र, प्रत्यक्ष वेळेस फसवणूक देखरेख प्रणालीने सुरक्षिततेत लक्षणीय सुधारण केली आहे. आणि अनधिकृत प्रवेश किंवा फसव्या क्रियाकलापांच्या घटना

कमी केल्या आहेत.

७. डिजिटल कर्ज आणि वित्त पुरवठा:

माहिती तंत्रज्ञानामुळे डिजिटल कर्ज आणि वित्त पुरवठा करणा-या संस्था किंवा कंपन्या उदयास आल्या असून ज्या डिजिटल कर्ज पुरवठा करण्यासाठी प्लॅटफॉर्म निर्माण केलेल्या आहेत. यामुळे अर्ज स्विकारून कर्ज मंजुरीची प्रक्रिया सुलभ आणि जलद गतीने करतात. तंत्रज्ञानामुळे जलद गतीने घेणा-यांची पत (credit) तपासून त्यांचे मूल्यांकन करणे, स्वयंचलित अंडररायटिंग आणि ऑनलाईन कर्ज वितरण करते. ज्यामुळे व्यक्ती आणि व्यवसायासाठी कर्ज घेणे अधिक सुलभ, जलद गतीने आणि कार्यक्षम बनते.

८. ओपन बँकिंग आणि एपीआय:

माहिती तंत्रज्ञानामध्ये ओपन बँकिंग आणि एप्लीकेशन प्रोग्रामिंग इंटरफेस मध्यस्थ म्हणून कार्य करतात. जेणेकरून व्यवसाय आणि ग्राहक संबंधित डेटामध्ये प्रवेश करू शकतात. ओपन बँकिंग म्हणजे तृतीय पक्षासोबत आर्थिक डेटा आणि सेवा शेयर करण्याकरिता एप्लीकेशन प्रोग्रामिंग इंटरफेस (API) चा वापर करण्याकरिता उपयोगी आहे. तृतीय पक्ष सामान्यतः बँकेच्या ग्राहकांना प्रदान केलेल्या तंत्रज्ञान किंवा ॲप्स द्वारे शेयर केलेल्या आर्थिक डेटा आणि सेवांचा वापर करतात. सामायिक केलेल्या आर्थिक डेटामध्ये उदा. माहितीचे विश्लेषण, खाते प्रमाणीकरण, खाते माहिती, शोधन प्रक्रिया, लॉयल्टी प्रोग्राम, बँकेच्या ग्राहकांचे विवरण, आणि व्यवहार नोंदी असतात. हा डेटा उघडपणे उपलब्ध केला जाऊ शकत नाही. परंतु केवळ ग्राहकांच्या स्पष्ट विनंतीवरून सामायिक केला जातो. ओपन बँकिंग तांत्रिक पायाभूत सुविधा आणि कायदेशीर चौकट प्रदान करून असे संमती चलीत सामायिकरण घडते.

९. ब्लॉकचेन आणि क्रिप्टोकरन्सी:

ब्लॉकचेन तंत्रज्ञान ही एक प्रगत डेटाबेस यंत्रणा असून व्यवसाय नेटवर्कमध्ये पारदर्शक माहिती सामायिक करण्यास अनुमती देते. ब्लॉकचेन डेटाबेस साखळी एकत्र जोडलेल्या ब्लॉक्समध्ये डेटा संग्रहित करते. ब्लॉकचेनचा वापर कोणत्याही उद्योगातील डेटा अपरिवर्तनीय बनविण्यासाठी केली जाऊ शकते. क्रिप्टोकरन्सी हे डिजिटल चलन आहे. जे एनक्रिप्शन अल्गोरिदम वापरून तयार केलेले शोधनाचे पर्यायी स्वरूप आहे. एनक्रिप्शन तंत्रज्ञानाच्या वापराचा अर्थ असा की क्रिप्टोकरन्सी चलन आणि आभासी लेख प्रणाली म्हणून कार्य करते. क्रिप्टोकरन्सी वापरासाठी क्रिप्टोकरन्सी वलेट्स आवश्यक आहे. ब्लॉकचेन हे व्यवसायाचे सुरक्षित आणि विकेंद्रित रेकॉर्ड राखण्यासाठी ते क्रिप्टोकरन्सी पद्धतीमधील त्यांच्या महत्वपूर्ण भूमिकेसाठी प्रसिद्ध आहेत. परंतु ते क्रिप्टोकरन्सी पुरते मर्यादित नाहीत.

निष्कर्ष

अधिकोषीय व्यवसायात माहित तंत्रज्ञानामुळे बँकिंगमध्ये प्रामुख्याने इंटरनेट, एक्स्ट्रानेट आणि इंटरनेट इत्यादींचा वापर करून इलेक्ट्रॉनिक्सच्या माध्यमातून अधिकोश व त्यांचे ग्राहक आपल्या सर्व प्रकारच्या व्यवहाराची पूर्तता संगणकाचा उपयोग करून कागदपत्र विरहित व्यवहाराच्या सर्व नोंदी संगणकामध्ये करतात.

देशातील किंवा जगातील सर्व संगणक इंटरनेटने जोडले जातात त्यामुळे देशातील कोणतीही व्यक्ती कोणत्याही स्थानावरून बँकशी संपर्क करू शकतो, पैसे भरू शकतो, पैसे काढू शकतो, पैशाचे हस्तांतरण करू शकतो, कामे वेळेत पूर्ण होतात, व्यवहारात अधिक पारदर्शकता असते, ग्राहकांचा मौल्यवान वेळ वाया जात नाही, कर्मचा-यावरील कामाचा ताण कमी होतो, शोधन फार्म तपासणी जलद होते, कर्मचारी कमी होऊन जास्त नफा होईल इत्यादी.

माहिती तंत्रज्ञानामुळे बँकिंग प्रक्रिया पूर्वीपेक्षा वेगवान आणि अधिक विश्वासाह असून दस्तऐवज आणि नोंदीची देखभाल आणि पुनरप्राप्ती अधिक जलद आणि सुलभ झाली आहे. तंत्रज्ञानामुळे अधिकोषीय उद्योगात स्पर्धा निर्माण होऊन ग्राहकांना चांगली सेवा मिळते. म्हणजेच अधिकोषीय व्यवसायावर माहिती तंत्रज्ञानाचा सकारात्मक परिणाम झाला आहे.

एकूणच माहिती तंत्रज्ञानाने वित्तीय सेवा अधिक सुलभ, कार्यक्षम आणि व्यक्तिगत करून अधिकोषीय उद्योगात लक्षणीय वाढ झाली असून प्रगती सुद्धा झाली आहे.

संदर्भग्रंथ सूची

1. [http:// www.useonlinebanking.blogspot.com](http://www.useonlinebanking.blogspot.com)
2. व्यवसाय संघटन, डॉ. दहेलीवाल प्रकाश, प्रा. कल्याणी हितेश, विश्व पब्लिशर अंड डिस्ट्रीबुटर्स, नागपूर.
3. <http:// www.linkedin.com>
4. <http:// www.loksatta.com>
5. <http:// www.turing.ac.uk>.
6. <http:// www.pw1.com>
7. <http:// www.cryptovantage.com>